

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Museoalan ammattiliitto pitää tärkeänä kulttuurin aseman turvaamista yli hallituskausien

Raportti on erittäin tärkeä, sillä supistuvien resurssien uhatessa on kulttuurin merkitys tiedostettava aikaisempaa isommin yhteiskunnallisena voimana, uudistajana ja hyvinvointitekijänä.

Koronavuodet ovat kurittaneet niin yleisöjä kuin kulttuurin tuottajia. Siksi elpyminen on täysin oikea ja tilanteeseen hyvin sopiva termi. Ymmärrys kulttuurin merkityksestä on kasvanut aikamme monien globaalien uhkien myötä ja rahoituksen tulisi mahdollistaa kulttuurikentän uudistumista.

Digitalisaatio on muuttanut yhteiskuntaa ja kulttuuria avoimemmaksi. Toimintaa kehittääkseen kulttuurin toimijoilla tulee olla sisällön tuottamisen lisäksi myös rahaa uusiin kokeiluihin ja esimerkiksi teknisen infran uusimiseen. Myös alan koulutusta tulee kehittää. Kulttuurikentän toimijoiden laadukasta ja pitkäjänteistä jatko- ja täydennyskoulutusta tulisi tarjota myös Avoimen yliopistolaitoksen kautta nykyistä enemmän. Unohtamatta sitä, että uusi ja vanha kulkevat kulttuurissa rinnakkain toisiaan poissulkematta.

Kulttuurin merkitys on moninainen ja vaikutukset moninaiset. Paitsi, että se lisää kansakunnan yhteenkuuluvuudentunnetta, kulttuurin avulla voidaan myös käsitellä vaikeita ja ristiriitaisia asioita. Se on keskeistä avoimille yhteiskunnille ja keskeisesti niiden ydinarvojen mukaista toimintaa.

On hyvä, että alojen edistämiseen liittyvät hallinnonalojen esteet poistetaan, rahoituskanavia kehitetään ja alan pienyrittäjille luodaan sopivia tukimuotoja. On tärkeää, että yhdenvertaisuuden turvaamiseksi valtio voisi osoittaa kuntien kulttuuritoiminnan tueksi kohdennettua valtionavustusta.

Niin ikään taiteilijapalkka voisi antaa hyödyllistä tietoa ja osaamista myös isompien yhteiskunnallisten muutosten mahdolliseen valmisteluun.

Yhdistyksemme ja kattojärjestömme tavoite on ollut jo pitkään taiteen ja kulttuurin rahoituksen nostaminen valtion talousarviossa yhteen prosenttiin. Esteitä tälle ei pitäisi olla, sillä tutkimustenkin perusteella tiedämme, että kyse on investoinnista, joka maksaa itsensä takaisin.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

1. Kulttuurin rahoituksen nostaminen valtion talousarviossa yhteen prosenttiin ja kulttuurin suhteellisen osuuden kasvattaminen, mikäli budjetteja leikataan.
2. Hallinnonalojen esteiden poistaminen.
3. Henkilöstöllä tulee olla jatkuvan oppimisen ja kehittymisen mahdollisuus omilla erityisaloillaan. Keinoina voivat olla esimerkiksi aikuiskoulutustuen kehittäminen, koulutusmahdollisuuksien turvaaminen työttömille ja niille, joiden työnantajalla ei ole varaa tukea koulutusta, lisäksi Avoimen yliopiston kursseja ja erikoistumiskoulutuksia tulee lisätä kulttuurialalle.
4. Rahoituskanavien kehittäminen siten, että julkinen rahoitus turvataan kulttuuriperintöalan ydintehtävien hoitamiseksi.

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Elämme ilmastokriisin keskellä. Kaikilla hallinnonaloilla täytyy huomioida ilmastonmuutos ja mahdollisuudet hidastaa ilmastonmuutosta ja tehtävä korjaavia liikkeitä mahdollisuuksien mukaan. Museo- ja kulttuuriperintöala on jo useamman vuoden ajan kehittänyt strategisesti kestävää museotyötä, tuonut esiin kansallista ja globaalia ilmastotyötä näyttelyissä ja yhteistyöhankkeissa.

Museoiden ja kulttuurilaitosten resurssit täytyy olla turvattu, sillä niiden kautta tuotetaan tietoa menneestä, osallistetaan tähän hetkeen ja herätetään ajattelemaan tulevaisuutta. Kuten raportissa on kirjattu ”Kulttuuria tarvitaan myös ekologisen murroksen edellyttämien arvojen, toimintatapojen ja yhteiskuntamallien uudelleenajattelussa”. Aineettoman kulttuuriperinnön vaikuttavuus kasvaa tulevaisuudessa.

Korona-ajan jälkeen kulttuuri tarvitsee erityistä tukea elpyäkseen kriisiä edeltävälle tasolle. Museokäynnit olivat nousukiidossa ennen sulkutoimia ja paluu nousujohteiseen kävijätasoon vaatii taloudellista tukea. Kulttuuriin panostaminen on investointi, joka palaa yhteiskunnallisen ja yksilöiden hyvinvoinnin myötä moninkertaisena takaisin. Kulttuuriala ja sen rahoituksen turvaaminen vaatii pitkäjänteistä työtä ja sen tulisi olla osa tulevienkin hallituskausien kärkihankkeita.

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurin merkitys ja sen tärkeys on kriisiaikana kokenut kahtiajakoa. Kulttuuria ja sen tuomia osallistumismahdollisuuksia on selkeästi kaivattu koronaepidemian aikana. Moni museo on tehnyt kävijäennätyksiä koronaan liittyvien rajoitusten päätyttyä, mutta samalla osa yhteiskuntaa tuottaa kulttuurinvastaista ja kulttuuriin panostettavien resurssien vastaista mielipidettä. Näissä nostetaan vastakkain terveydenhuollon ja kulttuurin resurssit, vaikka ne kulkevat rinnakkain ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kulttuurin merkitys etenkin ennaltaehkäisevässä työssä on todistettu useassa eri tutkimuksessa. Kuten osiossa on kirjattu, tulee yhteiskunnallisessa keskustelussa päättävillä tasoilla nostaa esiin kulttuurin arvostusta ja koko sen kentän merkitystä kansalaisten hyvinvoinnin osatekijänä.

Myös kulttuurialalle eri tehtäviin valmistavan laadukkaan yliopisto- ja korkeakoulutuksen tulee olla mahdollista Suomessa.

On tärkeä varmistaa, että tulevat hallitukset hallituspohjasta riippumatta haluavat aidosti sitoutua kulttuuripoliittiseen ohjelmaan ja sen tavoitteisiin niin tässä raportissa esitettyihin kuin esimerkiksi voimassa olevan museopoliittisen ohjelman ja kulttuuriperintöstrategian toteuttamisen osalta.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

On hyvä, jos jatkossa kulttuurirahoituksen kentällä tehdään yhteistyötä myös yksityissektorin kanssa laajasti rahoituspohjan vahvistamiseksi. Olisi hyvä konkreettisesti sanallistaa sitä, miten kulttuuriin satsaamalla kasvatamme hyvinvointia ja sitä, miten kulttuuri edistää yhteiskunnassa myös taloudellista toimeliaisuutta. Korkeatasoisen kulttuurialan hyvinvointi- ja talousvaikutusten tutkimuksen avulla saadaan tietoa alan kehityssuunnista.

Kulttuuriin investoiminen voi lisätä myös elinkeinoelämän mahdollisuuksia ja siksi tulisikin tutkia, voidaanko verotusta kehittää, niin että investoinnit alalle kasvavat.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Yhä laajemmin on tunnustettu, että vahva kulttuuri- ja tapahtumatoiminta toimii jopa suuren kunnan keskeisenä vetovoimatekijänä. Esimerkiksi Tampereella kulttuuri vetää puoleensa niin paikkakunnalla asuvia ja sinne muuttavia kuin matkailijoitakin, jopa globaalisti. Ennakkoluuloton ja

rohkea kulttuuri on myös maakuvamarkkinointia, kuten vaikka Sara Hildénin taidemuseon Nick Caven ja Brad Pittin taidenäyttely osoittaa. Ilman vahvaa panostusta kulttuuriin rakenteisiin, rakennuksiin ja työntekijöihin, ei vahvoja kulttuurikeskittymiä ja vaikuttavia tapahtumia synny.

Osaava työvoima on avaintekijä menestyvälle kulttuuriorganisaatiolle. Henkilöstöllä tulee olla kouluttautumismahdollisuuksia kehittää osaamistaan ja pysyä mukana esimerkiksi digitalisuuskehityksessä. Kulttuurialan työpaikkojen on oltava vetovoimaisia ja kilpailukykyisiä myös palkkauksen suhteen. Työpaikat kilpailevat osaavasta työvoimasta ja kulttuurialan on voitava tarjota nykyistä reilumpia työpaikkoja, jotta osaajat hakeutuvat alalle ja pysyvät alalla.

Raporttiin on kirjattu: ”Vahvistetaan koulutettavien kykyä neuvotella työehdoista, korvauksista ja tekijänoikeuksista” ja vastuutahoina tästä mainittu myös ammattiliitot. Museoalan ammattiliitto MAL ry haluaa tarttua tähän ja korostaa, että MAL on käytettävissä yhteistyötahona turvaamassa henkilöstön edunvalvontaa työehdoista ja korvauksista sovittaessa. Suunta ei yhteiskunnan päättäjien taholta saa olla se, että yksilöt vastuutetaan itse neuvottelemaan minimityöehdoistaan.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Työntekemisen tavat tulisi saada tasavertaisemmiksi. Freelancereiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien asemaa tulee parantaa. Koronakriisi kosketti museoalalla etenkin asiakasrajapinnassa työskenteleviä keikkatyötä tekeviä museo-oppaita, joiden asemaa ei nykyinen työlainsäädäntö tue.

Työttömyys- ja eläketurvan kanssa haasteita kokevat myös apurahalla tutkijoina työskentelevät kulttuuriperintöammattilaiset. Esimerkiksi yhdistelmävakuutus vahvistaisi silpputyötä tekevien turvaverkkoa. Raportissa mainittu Mela-työeläkevakuutus ei sovi suoraan sovellettavaksi kaikissa tehtävissä eli siinä tulee huomioida erityyppiset vakuutetut.

Työttömyysturvan on tuettava nykyistä enemmän palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamista.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kuntien rooli yhdenvertaisen kulttuurin tarjonnassa on suuri. Esimerkiksi Helsingin kaupungin viimeisessä budjettiehdotuksessa ehdotetaan, että koululaisten maksuton julkisen liikenteen käyttö poistetaan. Keskustelu osoittaa hyvin, miten kaupunkilaisten yhdenvertaisen pääsyn kulttuurin äärelle voi estää saman kaupungin toisen hallinnon alan toimet. Tarvitaan yli hallinnonrajojen ulottuvaa tarkastelua, miten edistää entistä paremmin yhdenvertaista pääsyä kulttuurin äärelle.

Miten tarjotaan myös pienempien kaupunkien ja paikkakuntien asukkaille mahdollisuuksia päästä osalliseksi kulttuuripalveluita?

Museo- ja kulttuuriperintöalalle on laadittu monipuolisia ja kattavia strategioita, jotka toimivat asiantuntevina tiekarttina myös tuleville hallituskausille.

Mäkelä Katariina
Museoalan ammattiliitto MAL ry